

VERSLAG

OPTEBARE
BIBLIOTHEEK
TE ARNHEM

OMTRENT

HET ONDERZOEK NAAR HET AANWEZIG ZIJN

VAN

GRAFSTEDEN

OF ANDERE

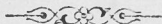
HISTORISCHE MERKWAARDIGHEDEN

IN DE

VOORMALIGE HOFKAPEL

OP HET

'S GRAVENHAAGSCHE BINNENHOF.

'S GRAVENHAGE.

1879.

e
v
r
n
d
r
e
d
v
d
a
t
z
h
r
e
i
h

i
k
U
t
U
L

LM
3772

VERSLAG omtrent het onderzoek naar het aanwezig zijn van grafsteden of andere historische merkwaardigheden in de voormalige Hofkapel op het 's Gravenhaagsche Binnenhof.

*Aan Zijne Excellentie den Minister van Waterstaat,
Handel en Nijverheid.*

'S GRAVENHAGE, 19 Junij 1879.

Toen Uwe Excellentie, bij haren brief van 28 Mei ll., mij den vereerenden last opdroeg, om van de gelegenheid, door de aangevangen verbouwing van de voormalige Hofkapel op het 's Gravenhaagsche Binnenhof geboren, gebruik te maken tot het doen van een onderzoek naar het aanwezig zijn van grafsteden of andere historische merkwaardigheden in dat gebouw, nam ik wel volgaarne die taak op mij, maar gevoelde ik toch levendig, hoeveel mij ontbrak om die naar eisch te volvoeren. Ik besloot daarom voor hetgeen te verrigten viel, den raad en de voorlichting in te roepen van mannen, op dit gebied van vaderlandsche oudheidkunde veel meer te huis dan ik. Met dat doel wendde ik mij tot de heeren mr. L. P. C. van den Bergh, Rijksarchivaris, jhr. mr. V. De Stuers, dr. M. F. A. G. Campbell, bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek, en A. L. H. Ising, welke laatste zich sedert geruimen tijd met nasporingen omtrent de gebouwen op het Binnenhof bezig houdt. Die heeren hebben zich meerendeels aan mij aangesloten. Hunne voorlichting is mij van wezenlijk nut geweest, en ik ben hun erkentelijk voor hunne medewerking. Niet minder heb ik verpligting aan den heer architect F. J. Nieuwenhuis, die mij bij het onderzoek getrouw ter zijde stond.

Nog zou ik gearzeld hebben de hand aan 't werk te slaan, indien ik niet geweten had, dat het hier slechts de herhaling of voortzetting kon gelden van een vroeger wetenschappelijk onderzoek. Ik behoef Uwe Excellentie niet te herinneren, dat toen in 1770 de bouwvallige toestand der Hofkapel het ontblooten der fondamente van dat gebouw noodzakelijk maakte, en het gerucht zich verspreidde, dat daarin belangrijke grafsteden gevonden waren, W. baron van Lynden en

mr. J. Visser door Gecommitteerde Raden met het doen van nasporingen omtrent die grafsteden werden belast. Wat toen in de kapel gevonden werd, is met groote naauwkeurigheid beschreven in een door mr. J. Visser opgesteld stuk, dat, na lang ongedrukt te zijn gebleven, in den jaargang 1844 van den *Overijsselschen Almanak voor Oudheid en Letteren* is opgenomen. Ook andere beoefenaren der vaderlandsche oudheidkunde bemoeiden zich toen met deze zaak. Daaronder behoorde de geleerde Van Wijn, alsmede A. Frese, de uitgever der Nederlandsche bewerking van Timareten, *Verzameling van Gedenkstukken in Nederland*. Deze heeft in het tweede deel van dat werk, in 1778 uitgegeven, op bladz. 219 en volg., de uitkomsten zijner bevinding bij de opgravingen in de Hofkapel medegedeeld.

Bestonden er in 1770 afdoende redenen om zooveel mogelijk aan 't licht te brengen wat in de Hofkapel onder den grond verborgen lag, thans was het dubbel wenschelijk nog eenmaal daartoe eene poging te doen. Destijds onderging wel de kapel alweder eene verbouwing, maar bleef zij toch nog als kerk in wezen; thans wordt aan het gebouw eene geheel andere bestemming gegeven. De daarin aanwezige grafsteden zullen weldra als voor goed onder het nieuwe metselwerk, onder de daarop te vestigen archiefkamers of andere gouvernementlocalen verdwijnen. Naar menschelijke berekening zal niet ligt weder een tijdstip aanbreken, waarop de bodem, dien het hier geldt, zal worden blootgelegd. Alvorens van dien in meer dan eene beteekenis gewijden grond voor altijd afscheid te nemen, verdiende daarin een laatste blik te worden geworpen.

Bij het thans gehouden onderzoek kwamen drie hoofdpunten in aanmerking. In de eerste plaats, of nog eenig overblijfsel te vinden ware van het gebouw der oorspronkelijke, hoogst merkwaardige Hofkapel, in de dertiende eeuw door Graaf Willem II of zijn opvolger Floris V gesticht. In de tweede plaats moest worden beproefd, of nog eenig licht kon worden verspreid over de bewaard gebleven lijken, bij de opgraving van 1770 in de grafelijke grafkelders der Hofkapel gevonden. In de derde plaats verdiende te worden nagespoord, welke andere personen van historische beteekenis in de kapel hunne laatste rustplaats hebben gevonden.

I. Ofschoon de oorspronkelijke Hofkapel de kern bleef uitmaken van het gebouw, dat wij in den laatsten tijd de Roomsche-Katholieke kerk op het Binnenhof noemden, heeft zij zich allengs in dat gebouw als opgelost. Bij hare stichting stond de kapel geheel op zich zelve, ten noorden van het hofgebouw of de ridderzaal, tusschen dat gebouw en de hofgracht of den hofvijver. Zij prijkte, naar oude afbeeldingen te oordeelen, met eene sierlijke torenspits, waarin de kerkklok hing en later een uurwerk werd geplaatst. Reeds vroeg werd de uiterlijke vorm der kapel door het aanbouwen van nevenkapellen, zoowel aan de zijde van het Binnenhof als aan die van den Vijver, gewijzigd. Over hetgeen wij van de inwendige inrigting der kapel weten, over de kerkelijke

praal, daarin vooral in en na het tijdperk van Albrecht van Beijeren ten toon gespreid, mag ik in dit verslag niet uitweiden. Genoeg zij het aan te stippen, dat de kapel reeds in 1352 een orgel bezat, hetwelk sedert bij herhaling door een nieuw vervangen werd; dat Hertog Albrecht daarin boven het graf zijner eerste gemalin eene » costelijke en scoone tombe » deed oprigten, door Brusselsche kunstenaars uit steen gehouwen, doch beschilderd en verguld, en dat in de kerk beelden prijken van verscheidene Graven en Gravinnen van Holland, die echter alle of meerendeels uit hout gesneden zijn geweest. Tot den luister der kapel droeg niet weinig bij, dat daaraan in 1367 een kapittel van twaalf kanunniken met een deken aan het hoofd verbonden werd, welk kapittel met groote voorregten en uitgestrekte goederen werd begiftigd. Uit de lijst dezer kanunniken en dekens, in De Riemer's *Beschrijving van 's Gravenhage* medegedeeld, ziet men dat onder hen vele geleerde en aanzienlijke mannen werden opgenomen. Met hunne geestelijke betrekking verbonden zij niet zelden die van Raad, Rentmeester of Lijfarts van den Graaf. Verscheidene hunner waren Raad in het Hof van Holland. Ook toen de Graven van Holland hunnen vasten zetel niet meer hier hadden, bleef de kapel het bedehuis der aanzienlijken in het ontluikende 's Gravenhage. Daaraan zal wel moeten worden toegeschreven, dat zij in 1453 vrij aanmerkelijk vergroot werd. Die vergrooting bestond echter alleen in de verlenging van het gebouw; het behield zijne oorspronkelijke breedte.

Bij de Kerkhervorming deelde de Hofkapel in het lot van de meeste kerken in ons vaderland. Hoever de verwoesting zich toen daarin heeft uitgestrekt, is niet meer te bepalen. Zeker is het, dat zij in 1589 eene Waalsche kerk werd, waarin Louise de Coligny haren Wtenbogaert hoorde, en die steeds meer bepaald tot bedehuis voor de opvolgende Stadhouders en hun hof strekte. Die Stadhouders konden zich, althans in lateren tijd, uit hun kwartier door een langs het Binnenhof loopenden gang naar hun gestoelte in de kerk begeven. In 1640 schonk Frederik Hendrik, op aandrang van Huygens, die steeds voor het orgelgebruik bij het kerkgezag ijverde, aan de kapel een kerkorgel, hetwelk, zoo Huygens meende, in de kerk van het Stadhouderlijk hof niet mogt ontbreken. Het vroegere kerkorgel was dus vernietigd. In Februarij 1644 werd de Hofkapel door een fellen brand verwoest, en wel zoodanig, dat alleen de buitenmuren staande bleven. (Zie ook de *Momenta desultoria* van Huygens, pag. 198.)

Zij werd spoedig herbouwd, en dat wel, zoo als in eene toen uitgesproken inwijdingsrede gezegd werd, fraaijer dan te voren. In 1688, toen de kerk te klein geworden was voor het groot aantal Fransche uitgewekenen, die zich te 's Gravenhage bevonden, werd zij zeer aanmerkelijk vergroot, en wel door het toevoegen aan het schip der kerk van den grond der vroeger aan de Vijver- of noordzijde aangebouwde zijkapellen. Ongetwijfeld werd destijds de noordelijke muur der aloude kapel afgebroken; op de grondvesten van dien muur werden de pilaren

geplaatst, waarop voortaan het dubbel houten gewelf rustte. De kapellen aan de zuidzijde waren reeds vroeger met de kerk vereenigd en vormden de zoogenaamde galerij. De kelders en kelderkamers, die thans nog onder de kerk aan de Vijverzide te vinden zijn, werden, blijkens de rekeningen van Noordholland op het Rijksarchief, in 1678 » ten dienste van de domestieken van Zijne Hoogheid'' gemetseld, doch in 1688 aanmerkelijk uitgebreid. De in 1770 plaats gehad hebbende verbouwing wordt gezegd noodzakelijk te zijn geworden, vermits het muurwerk van den zuidelijken gevel door hetgeen men omstreeks eene eeuw te voren had verrigt, te zeer verzwakt was. Ook andere verbouwingen aan de oorspronkelijke Hofkapel moeten vroeger of later hebben plaats gehad. De oostelijke muur schijnt niet meer de oorspronkelijke te zijn. In 1770 was in dien muur nog een thans gesloten boogvenster. Welligt is dat boogvenster in 1807 onder de regering van Koning Lodewijk gesloten, toen de voormalige Hofkapel op nieuw voor de Roomsch-Katholieke eeredienst bestemd werd. Had die wisselzieke vorst aan zijn voornemen gevolg gegeven om zich blijvend te 's Gravenhage te vestigen, de kerk zou, althans gedurende eenige jaren, weder in den vollen zin des woords Hofkapel geworden zijn. Thans werd zij al spoedig weder eene gewone Roomsch-Katholieke kerk en bleef dit, tot het gebouw in 1875 aan den Staat verkocht werd, om voortaan eene andere bestemming te erlangen.

De oudheidminnaar, die in de laatste jaren de Roomsch-Katholieke kerk op het Binnenhof voor het eerst in oogenschouw nam, gevoelde zich teleurgesteld. De kerk was tamelijk ruim, maar niet fraai. Zij was met gewone hardstenen plavuizen bevloerd. Waar men het oog ook sloeg, nergens ontmoette men eenig opschrift, eenig gedenkteeken of gedeelte daarvan, dat den grafelijken tijd of een later tijdperk herinnerde. Ofschoon het bekend was, dat vele aanzienlijken hier hunne laatste rustplaats hadden gevonden, was zelfs geen enkele grafzerk zichtbaar. Vooral ook aan de zijde van het Binnenhof, waar zich de zoogenaamde galerij bevond, was de kapel zoodanig met de aangrenzende gebouwen vereenigd, dat de voorbijganger, met de geschiedenis van het gebouw onbekend, zich verbaasde, als de orgeltoon, die zich daar binnen deden hooren, hem verkondigden, dat hij zich voor eene kerk bevond.

Toen wij in de eerste dagen van Junij 11. het kerkgebouw binnentraden, was de vloer opgenomen en het zand weggegraven, dat de daarin aanwezige grafsteden bedekte. Nieuwsgierig zagen wij rond, of ook nog iets te ontdekken was van het gebouw der Hofkapel, zoo als die oorspronkelijk bestond. Onze verwachting, die niet groot kon zijn, werd niet bevredigd. Van het gebouw der oorspronkelijke kapel schijnt niets over te zijn dan een deel van het onderste metselwerk der buitenmuren, kenbaar aan de zoogenaamde reuzenmoppen, waaruit dat metselwerk bestond. Zoo rusten nog altijd de thans in het midden van het gebouw aanwezige pilaren, gelijk reeds uit het vroeger mede-

gedeelde bleek, op dat oude metselwerk. Overigens kon men zich, de aanwijzing van dat oude metselwerk volgende, gemakkelijk een begrip van de grootte der oorspronkelijke Hofkapel maken. Zij was, gelijk ook uit de hierbij gevoegde platte grondteekening blijkt, 7.5 meters breed en 21.75 meters lang. Na de vergrooting van 1453 verkreeg zij eene lengte van 27.5 meters. De thans gedane metingen komen met die van 1770 overeen.

Toch werd althans nog eenig overblijfsel van het gebouw der oude kapel ontdekt. In het westelijk deel der kapel werden namelijk onder het zand een zestiental fraai gebeitelde bouwstukken van graauwen Gilsdorfer steen gevonden, waaronder een kraagsteen, ribbenstuk en kapiteelen. Die steenen duiden door hun vorm aan, dat zij tot een gewelf hebben behoord, en daar nu de kapel zelve wel niet overwelfd was, moeten zij in eene der zijkapellen geplaatst zijn geweest. Een deskundige acht het echter niet geheel onmogelijk, dat men hier overblijfselen voor zich heeft van een boog, die de afscheiding vormde tusschen het koor en het overige deel der kapel. Op een dezer steenen, die gepolychromeerd is geweest, ziet men een rood veld of schild met de zinnebeelden der kruisiging, dat door engelen wordt vastgehouden. Over 't geheel draagt dit beitelwerk het karakter niet van de dertiende eeuw, maar van een paar eeuwen later. In elk geval zijn deze steenen merkwaardig genoeg, om eene plaats te erlangen in het Nederlandsch Museum alhier, waar men reeds soortgelijke steenen van andere gebouwen bezit. Eindelijk zijn er nog in den grond, behalve de nader te vermelden grafzerken, een drietal stukken van een altaarsteen gevonden.

II. De vier grafkelders, die in 1770 op de plaats, waar vroeger het hoofdaltaar der kapel heeft gestaan, werden ontdekt, verdienden vooral de aandacht. Op die plek zijn toch, volgens de eenstemmige getuigenis der kronijkschrijvers, Graven en Gravinnen van Holland begraven. Thans werden deze kelders uitwendig in volkomen denzelfden toestand gevonden als bij het vroeger onderzoek. Zij vullen de geheele ruimte, langs den oostelijken wand, tusschen den noordelijken en zuidelijken muur der kapel.

Den 9den Junij 11. werden die grafkelders, in tegenwoordigheid van Uwe Excellentie en van eenige andere belangstellenden, achtereenvolgende geopend door het uitbreken van den toegemetselden mond, op dezelfde wijze als dit in 1770 had plaats gehad. Het daarbij bevondene zal ik zoo kort mogelijk opteekenen.

Kelder n°. 1 aan de noordzijde van het altaar tegen den noordelijken muur der kerk. Deze kelder, even als de overige, met een tongewelf gedekt, was 2.23 M. lang, 1 M. breed. Onder den top van het gewelf waren vijf ijzers ingebracht om een rooster te dragen. De bodem was geheel bedekt met stukken vergaan eiken- en vurenhout, waartusschen men enkele beenderen en vier ijzeren hengsels aantrof.

Kelder n°. 2. Deze bestaat uit twee aan elkander getrokken kelders. De achterste, tegen den oostelijken muur of koorwand gelegen kelder had eene breedte van 0.80 M. Op 0.85 M. onder den top van het gewelf waren drie ijzers aangebragt tot het dragen van roosters, terwijl op 0.85 M. onder deze ijzers de steenen vloer gevonden werd. Behalve veel beenderen en vergaan eikenhout, vond men hier op de ijzers staan een looden kist met plat deksel, lang 1.95 M., breed aan het hoofdeinde 0.61 M., aan het voeteinde 0.19 M., hoog 0.26 M. Deze kist was in zeer vervallen toestand. Ofschoon het lijk, blijkens de daarvan uitgaande spiritus-lucht, gebalsemd was geweest, was het reeds geheel geraamte geworden, zoo zelfs dat stukken van dat geraamte in den kelder lagen. Het gaf mij den indruk, dat men hier de overblijfselen van eene vrouw voor zich had. De schedel was met een kap bedekt. Het lange blonde hoofdhaar was duidelijk zichtbaar. Als men in aanmerking neemt, dat deze grafkelder, ook blijkens het vroeger onderzoek, onder het monument lag, door Hertog Albrecht van Beijeren voor zijne eerste gemalin, Margaretha van Brieg, opgericht, en dat het hier, naast het altaar, de eereplaats gold, schijnt het in 1770 door Visser geopperde, doch door Frese wedersproken vermoeden niet onaannemelijk, dat men in dit geraamte heeft gevonden wat van die Margaretha overbleef. De daarover door mij geraadpleegde deskundigen, die de opgraving bijwoonden, deelden in dit gevoelen. Er kon ook wel aan Jacoba van Beijeren worden gedacht, maar er is reden om te onderstellen, dat het lijk dier Gravin, ofschoon mede te dezer plaatse begraven, niet gebalsemd en niet in eene looden kist besloten is geworden, zoodat het zich niet laat aannemen, dat daarvan in 1770, veel min nu, herkenbare overblijfselen gevonden hebben kunnen worden.

De voorste der aaneengesloten kelders was 0.90 M. breed. Op den steenen bodem lag veel vergaan hout, en op de daarin aangebragte ijzers stond eene looden kist, waarop het reeds sedert 1770 bekende opschrift: *Jouffrouwe Franchoise Gravinne van Eymont begraven den 12 Julij 1589*, even als de naam *IID Coninck*, vermoedelijk de vervaardiger van de kist, nog goed leesbaar was. Die kist werd niet geopend, maar door de scheuren van het zeer beschadigde lood kon men zien, dat het lijk der dochter van den beroemden Egmund geheel was vergaan. De beenderen lagen ten deele in de kist verspreid. Op den schedel was nog eenig blond haar zichtbaar. Op de kist lag een looden hartvormig omhulsel, waarin waarschijnlijk het hart dezer jonkvrouw van Egmund besloten was.

De zeer merkwaardige zerk, waarvan mr. Visser spreekt (*Overijselsche Almanak* bladz. 16) en die in *Timareten* (plaat XXXI) is afgebeeld, is niet teruggevonden. Wat van deze zerk geworden is, die het bewijs medebragt, dat hier ook in 1485 een kind uit het geslacht van Egmund, waarvan alleen het ledige looden kistje gevonden werd, begraven is, bleef mij geheel onbekend.

Kelder n°. 3. Deze kelder, die nog grootendeels onder het voormalig hoofdaltaar lag, werd bevonden 2.58 M. lang en 1.85 M. breed te zijn. Ook daarin stonden drie ijzers tot het dragen van roosters. Behalve een aantal half vergane eiken- en vurenplanken, vond men in dezen kelder eene looden kist met verhoogd of schuins oplopend deksel, lang 1.95 M., breed aan het hoofdeinde 0.6 M. De hoogte onder de roef was 0.305 M. en van de kap 0.23 M. Aan het voeteinde was de breedte 0.31 M., de hoogte onder de roef 0.26 M. en van de kap 0.11 M. Het deksel was grootendeels ingezakt en het eenmaal gebalsemd lijk in veel meer verganen toestand dan in 1770 (*Overijselsche Almanak* bladz. 17). Voor zoover zich daarover nog liet oordeelen, had men hier het lijk voor zich van een frisch man. Een deel van het haar was aan den schedel zichtbaar en had eene bruine kleur, welke kleur echter aan de gevolgen der balseming kan worden toegeschreven. Overigens was die schedel kaal. Niettegenstaande hetgeen daartegen vroeger is aangevoerd, verkregen de aanwezige deskundigen met mij den indruk, dat men hier het lijk van Hertog Albrecht van Beijeren voor zich kon hebben. Hierbij werd nog een klein looden kistje gevonden, door een vergaen eiken kistje omgeven, dat de ingewanden schijnt bevat te hebben.

Kelder n°. 4. Ten zuiden van het voormalig altaar gelegen, werd deze kelder bevonden binnen 's werks 2.4 M. lang, 1.9 M. breed te zijn. Behalve veel vergaen eikenhout, werd daarin eene looden kist aangetroffen, vervat in eene vergane ruw vurenhouten kist, met hangslot en hengel gesloten. De looden kist was zoodanig gevormd, dat daarin het lijk juist paste, zoodat zij aan het boveneinde den ronden vorm van het hoofd wedergaf. Bij het openen der kist vond men daarin een gebalsemd lijk, dat verwonderlijk goed bewaard was gebleven en nog in hoofdzaak beantwoordde aan de breedvoerige beschrijving, daarvan ten gevolge van het onderzoek van 1770 gegeven. Het groffinnen kleed, waarin het lijk was gewikkeld, had niet geleden, doch de daaromheen gewondene touwen waren losgeraakt of losgesneden. De gekleurde teekening, in 1770 van dit lijk gemaakt, die met andere geschriften betrekkelijk deze zaak in het gemeentelijk Museum op de Beestenmarkt alhier wordt bewaard, geeft beter dan de bestaande prentverbeeldingen het uiterlijk aanzien van dit merkwaardig overblijfsel uit vroeger eeuwen terug. Onder het opmaken van dit verslag komt mij een stuk van den heer Du Rieu in het *Leidsch Dagblad* van 17 Junij jl. in handen, waaruit blijkt, dat ook op de Leidsche Universiteits-bibliotheek uitvoerige afbeeldingen van het in 1770 gevondene aanwezig zijn. De tijd ontbrak mij, om ook die afbeeldingen te raadplegen. Hoe het zij, alle de thans bij het onderzoek aanwezigen erkenden, dat men hier het lichaam voor zich had van een betrekkelijk jeugdig man. De wittanden, sterk afstekende tegen het bruinzwart geworden vleesch,

waren buitengewoon gaaf. De onderscheidene, zeer zware verwondingen, die men bij het vroeger onderzoek aan het lijk had ontdekt, werden door een der geneesheeren, thans bij de opgraving tegenwoordig, als zoodanig erkend. Uit die verwondingen werd door een der deskundigen opgemaakt, dat het hier een krijgsman of ridder gold, na harden strijd in zijne volle wapenrusting gesneuveld. Die wonden schenen toch alleen de kwetsbare deelen van een geharnaste te hebben getroffen. Een der handen scheen bijna geheel afgehouden te zijn geweest.

Aan welk vorstelijk of aanzienlijk persoon men hier denken moet, is onzekerder dan ooit. Het door mr. Visser met scherpzinnigheid verdedigd gevoelen, dat het Graaf Willem IV kan zijn, wiens gebalsemd lijk, nadat hij in 1345 in den strijd tegen de Friezen gesneuveld was, naar 's Gravenhage is vervoerd en in de kapel begraven werd, is niet houdbaar meer, nadat uit eene sedert aan het licht gekomene aantekening in eene trossiersrekening overtuigend gebleken is, dat dit lijk, vele jaren later (1399), naar Henegouwen is overgebracht. Aan Graaf Willem VI valt, om verschillende redenen, moeilijk te denken. Gaarne zou ik geneigd zijn geweest in het lijk Willem Kuser te herkennen, die bij het verdedigen van Aleid van Poelgeest in 1392 verslagen werd. Maar deze was hoogst waarschijnlijk tijdens zijn uiteinde niet geharnast. En zou Hertog Albrecht het hebben durven wagen, zijnen hofmeester, die, ofschoon uit grafelijk bloed gesproten, geenszins onder de eerste edelen des lands gerekend werd, in de nabijheid van zijne eerste gemalin, in eenen vorstelijken grafkelder te doen begraven? De heer Hooft van Iddekinge, een bevoegd beoordeelaar, helt tot het gevoelen over, dat het lijk van veel jonger dagtekening kan zijn dan men tot nu toe heeft gemeend. De vorm der kist, die bij het onderzoek van 1770 zooveel verwondering baarde, bewijst, volgens zijne in den *Spectator* geplaatste mededeeling, geenszins, dat men zoo hoog moet opklimmen. Wel schijnt die eng om het ligchaam sluitende vorm tot het zoo buitengewoon goed bewaard blijven te hebben medegewerkt. (1)

Nadat het onderzoek dezer grafsteden was afgelopen, werd zorg gedragen, dat de daarin gevonden overblijfsels, waarvan de heer De Stuers photographiën liet maken, zoo kort mogelijk aan de werking der lucht blootgesteld bleven. Daar de gevonden looden kisten te veel hadden geleden, om gesoldeerd te kunnen worden, besloot men nieuwe looden kisten daaromheen te maken. Het gebalsemd lijk werd met spiritus besproeid; de nieuwe looden kisten werden door andere van vurenhout omgeven. Zij werden bijgezet op dezelfde plaats, waar men die gevonden had, en de geopende mond der grafsteden werd weder toegemetseld. Een en ander werd met spoed en met gepaste behoed-

---

(1) Na het tot stand brengen van dit verslag heb ik mededeeling ontvangen van eene aantekening van den heer Hooft van Iddekinge wegens dit lijk, die als bijlage bij dit verslag is gevoegd.

zaanheid volbragt. Den dag na de opening, den 10den Junij, was alles weder tot den oorspronkelijken toestand teruggekeerd.

De flauwe hoop, dat men in den grond nog eenig overblyfsel mogt vinden van de door Hertog Albrecht opgerigte graftombe, werd niet verwezenlijkt. Wat nog in De Riemer's tijd van dien aard bestond, is spoorloos verdwenen. Dit is ook het geval met het steenen beeld, hetwelk in 1770 onder de banken der toenmalige Waalsche kerk lag, een krijgsman voorstellende, met ontbloot hoofd en gevouwen handen, in zijne wapenrusting, liggende op een ontrold tapijt, met een hond aan zijne voeten. Oorspronkelijk heeft dit beeld, waarvan eene uitgewerkte teekening op het gemeentelijk Museum wordt bewaard, zeer zeker het dekstuk van eene graftombe uitgemaakt. Dat dit beeld, zoo als mr. Visser meende, Hertog Albrecht zou voorstellen, is ontwijfelbaar eene dwaling. Geheel het costuum, de rolkraag inzonderheid, wijst op een later tijdperk. De meeste oudheidkundigen, die aan het onderzoek van 1770 deelnamen, stonden dan ook het gevoelen voor, dat men hier het beeld voor zich had van eener Markies van Berghes, Bergen of Bergen op Zoom, van wien men wist, dat hij in de kapel begraven lag en wel onder eene graftombe, die prachtig werd genoemd. Een in de nabijheid van het beeld gevonden steen met het wapen van dit hoogadelijk geslacht bevestigde dit vermoeden (Vergelijk *Timareten* II, 231, en *Overijsselsche Almanak* bladz. 40). Nog altijd blijft het mogelijk, hoewel niet waarschijnlijk, dat dit beeld verborgen ware in den grond der zoogenaamde galerij aan de zuidzijde der kapel, welke grond tot nu toe niet is opgegraven.

III. Buiten de uitwendig goet bewaard gebleven grafkelders bood de grond der kapel een treurig schouwspel aan, in zoover als die bodem maar al te zeer blijken droeg van de zorgeloosheid, waarmede men bij vroegere opgravingen of verbouwingen is te werk gegaan. Hier en daar, niet in regelmatige rijen, vertoonden zich gewelfde grafkelders, waarvan de mond open was; inaar op geen enkel graf had men de zerk laten liggen, die oorspronkelijk aanduidde, wie daarin zijne laatste rustplaats gevonden had. Integendeel die zerken lagen over den grond verspreid; op één punt had men er vier op elkander gestapeld. Tusschen het zand lagen doodsbeenderen en doods-hoofden, met hout van kisten vermengd, die het bewijs medebragten, dat men vroeger hier ook buiten de grafkelders begraven heeft.

Onder de gevondene grafzerken waren er enkele, die uit een historisch oogpunt volstrekt geen waarde meer hadden: bijv. een, waarop blijkbaar vroeger eene koperen plaat gehecht was, doch die thans hoegenaamd niets vertoonde (1). Verscheidene andere daarentegen hadden

(1) Welligt de grafsteen van mr. Pieter Suys, gestorven in 1556, waarvan Van Leeuwen, *Batavia Illustrata*, blz. 1111, en na hem De Riemer, I 260 zeggen: »begraven in de kapel onder een zerk, ingelegd van koper, zijnde zijn epitaphium van albast.»

weinig geleden; enkele zijn fraai en uit meer dan een oogpunt merkwaardig. Zoo blijkt bijv. uit een der zorgvuldig bewerkte, doch ongelukkig gebroken zerken, dat de heer De Villers, een der vermaarde mannen uit het begin van den tachtigjarigen oorlog, in de Hofkapel begraven is, hetgeen men niet wist. Tot nu toe zijn zeventien zerken verzameld, waarvan ik eerlang eene zooveel mogelijk volledige beschrijving aan Uwe Excellentie hoop aan te bieden. Er zijn echter nog andere zerken, die in de kapel te huis behooren, aanwezig. Zoo liggen er drie in de vroeger beschrevene kelders aan de zijde van den Vijver. Wenschelijk zou het zijn, dat ook deze, of althans de best bewaard geblevene daarvan (die van mr. Heyman van de Ketel Vincentszoon, Raad en Rekenmeester van Holland, in 1560 gestorven), aan 't licht konden worden gebragt. Evenzoo hoop ik, dat er later gelegenheid moge zijn, den grond der zoogenaamde galerij aan de zuidzijde der kapel op te graven; want ook daarin liggen, zoo als in de laatste dagen bij het stellen der steigers gebleken is, niet enkel grafsteden, maar ook zerken verborgen.

Omtrent hetgeen met de gevondene zerken gedaan moet worden, durf ik geen bepaald gevoelen uiten. Zij vormen nagenoeg de eenige historische aanwinst, te dezer gelegenheid verkregen; en het zou waarlijk te betreuren zijn, indien zij niet in de onmiddellijke nabijheid der Hofkapel of in het daarvoor in de plaats te treden gebouw op de eene of andere wijze bewaard en zichtbaar bleven.

Met opzigt tot de grafkelders, die buiten de grafelijke in de kapel gevonden werden en meest alle onderzocht zijn, zal ik in dit verslag slechts weinig mededeelen, daar toch het onderzoek daarvan geenerlei opmerkelijke bijzonderheden aan 't licht heeft gebragt. Wat de ligging en afmetingen dier kelders betreft, meen ik te kunnen volstaan met daarvoor te verwijzen naar de hierbij gevoegde plattegrondteekening.

Kelder n°. 5. Op de witgekalkte wanden van dezen aan de noordwestzijde van het hoofdaltaar gelegen kelder waren de in 1770 opgemerkte roode kruisen, die waarschijnlijk aantoonen, dat daarin dekens en kanunniken begraven zijn, nog duidelijk zichtbaar. Behalve stukken half vergaan hout vond men in den kelder niets.

Kelder n°. 6. In dezen kelder was de fundering aangebragt van een der kolommen van het nieuwere gebouw. De kelder was dan ook gedeeltelijk ingestort; maar daarnevens lag eene looden kist met verhoogd, doch thans ingevallen deksel, waarin een genoegzaam geheel verteerd lijk.

Kelder n°. 7. De menigte van doodsbeenderen en schedels, die men, met overblijfsels van vergane eikenhouten kisten vermengd, in dezen kelder aantrof, deed het vermoeden rijzen, dat men in 1770 of bij eene andere gelegenheid, wat men van dien aard verspreid vond, hier heeft overgebragt.

Kelder n°. 8. Ten zuiden van dezen kelder lag, als in den grond

verzonken , een looden kist met zand gevuld , waartusschen zich een geraante vertoonde.

Kelder n°. 9. De in dezen kelder gevondene vier eikenhouten kisten bevonden zich in vrij goeden toestand , vooral ook twee daarvan. Zij schenen ten bewijze te strekken , dat men hier aan een graf kwam , waarin , zeker niet vroeger dan in de vorige eeuw , aanzienlijken teraarde zijn besteld. Eenigzins opmerkelijk was de kleedij , van goed bewaard gebleven , hoog gekleurde oranje wollen stof , waarin twee der lijken , thans niet meer dan beenderen , gewikkeld waren geweest. Ook de linnen bekleeding langs de randen der kist was met oranje-lint omboord.

Meer ten westen aan de noordzijde lagen nog twee ingezakte kelders , vol zand en beenderen , die niet zijn onderzocht. Naar mate men toch verder kwam , drong de overtuiging zich op , dat geenerlei eenigzins belangrijke uitkomst meer te verkrijgen ware. Vroeger had ik mij geveid , dat bij de opgraving door het een of ander gelukkig toeval misschien iets aan 't licht zou worden gebracht , waardoor de sedert lang betwiste vraag beslist werd , of het gebeente van 's lands beroemden advocaat Johan Van Oldenbarnevelt al dan niet nog in de voormalige Hofkapel rust. Toen ik op het terrein kwam , was dit uitzigt reeds grootendeels verloren. Het verdween weldra ten eenen male.

Welke de stand is van het hier bedoelde vraagstuk , zal ik hier slechts in groote trekken herinneren. Oldenbarnevelt's lijk werd in den vroegen morgen van den 14den Mei 1619 , den dag na zijne teregtstelling , in eene stevige houten kist gelegd en in een familie-grafkelder in de kapel bijgezet , waarin reeds zijne vooroverledene dochter rustte. Dat familiegraf behoorde niet aan hem , maar aan zijn schoonzoon , Cornelis van der Mijle , die het oorspronkelijk in gemeenschap met twee zijner neven bezat , maar naderhand eenige eigenaar daarvan werd. In 1623 werd het lijk van den onthoofden oudsten zoon van Oldenbarnevelt mede in dit graf ter ruste gelegd. Het werd in een kerkboek , dat in de zeventiende eeuw en waarschijnlijk ook later bestond , doch waarvan ik tot nu toe geen spoor heb kunnen vinden , onder nommer VIII aangeduid.

Op den dag van Oldenbarnevelt's teregtstelling verzochten zijne weduwe en kinderen , dat zijn lijk naar zijne heerlijkheid Berkel mogt worden overgebracht. Dat verzoek werd door de Staten-Generaal en de gedelegeerde regters afgeslagen. Intusschen vond in lateren tijd het gevoelen ingang , dat , in weerwil van die weigering , de overbrenging naar Berkel heimelijk had plaats gehad. Verschillende lezingen zijn daaromtrent in omloop , waaronder er zijn die het karakter dragen van eene volkslegende. Van Wijn hield in zijnen tijd de zaak voor twijfelachtig. Hij meende , dat daaromtrent misschien nog iets in de resolutien der Staten-Generaal zou te vinden zijn. Die resolutien zijn door mij geraadpleegd , maar ik heb daarin niets omtrent deze zaak kunnen ontdekken. Toen er in October 1796 in de Nationale Vergadering sprake was van het oprigten van een monument voor Oldenbarnevelt , werd eene commissie met de taak belast , om met opzigt tot het al dan niet

later inwilligen van het verzoek tot overbrenging van het lijk naar Berkel, een opzettelijk onderzoek in te stellen (Dagverhaal III, 487). Die commissie bracht echter nimmer verslag uit. Reeds voor eeniger tijd trad ik over dit punt in briefwisseling met den heer P. J. Van der Burgh jr, den tegenwoordigen burgemeester van Berkel. Hij schreef mij den 4den October 1878, dat er in de Hervormde kerk te Berkel een grafkelder van de heeren dier heerlijkheid bestaat; dat daarin afstammelingen van Oldenbarnevelt, op wie na zijnen dood de heerlijkheid is overgegaan, begraven liggen; dat te Berkel de overlevering nog voortleeft, dat dit met 's lands advocaat mede het geval zou zijn geweest; dat hij echter, na een vroeger opzettelijk onderzoek, aan die overlevering geen geloof slaat, en dat althans, zoo werkelijk de heimelijke overbrenging heeft plaats gehad, daarvan geen de minste aanteekening in de kerkboeken is gemaakt, en er ook geen grafregten zijn betaald.

Groote onzekerheid over het feit zelf blijft dus heerschen. Ware het mogelijk geweest uit te maken, waar het graf, dat eenmaal n°. VIII droeg, in de kapel gelegen heeft, het zou in aanmerking zijn gekomen dat graf met dubbele oplettendheid te onderzoeken. Ook dan echter zou de uitkomst, tenzij eene of andere metalen plaat met een opschrift of iets dergelijks gevonden ware, hoogstwaarschijnlijk geheel onbevredigend geweest zijn. Na meer dan twee en een halve eeuw moet het gebeente van Oldenbarnevelt, wiens lijk zonder eenige buitengewone voorzorgen voor het behoud, begraven is, vermolind en onkenbaar geworden zijn. Wie zou, voor een der gevondene doods- hoofden staande, het aan 's lands advocaat hebben durven toeschrijven? Men vergete daarbij niet, dat in het graf n°. VIII waarschijnlijk vroeger en later een aanmerkelijk aantal personen ter ruste zijn gelegd. Nu dat graf niet meer aan te wijzen was, moest elke poging van den aangeduiden aard als hopeloos worden beschouwd.

Intusschen zou ik het zeer wenschelijk rekenen, dat de tegenwoordige gelegenheid te baat werd genomen, om althans eenige hulde te brengen aan een der twee groote staatsmannen, die der oude republiek tot luister hebben gestrekt. Die hulde zou kunnen worden vereenigd met de zorg om de plaats aan te duiden, waar de voormalige Hofkapel heeft gestaan. Volgende geslachten zullen toch naar die plaats ligt te vergeefs zoeken. Ik neem dus de vrijheid aan Uwe Excellentie voor te stellen, om in den zuidelijken gevel van het nieuwe gebouw een gedenksteen te doen in metselen met een opschrift, inhoudende, dat daar de oude Hofkapel heeft gestaan, waarin Graven en Gravinnen van Holland begraven zijn en het lijk van Oldenbarnevelt in 1619 is bijgezet.

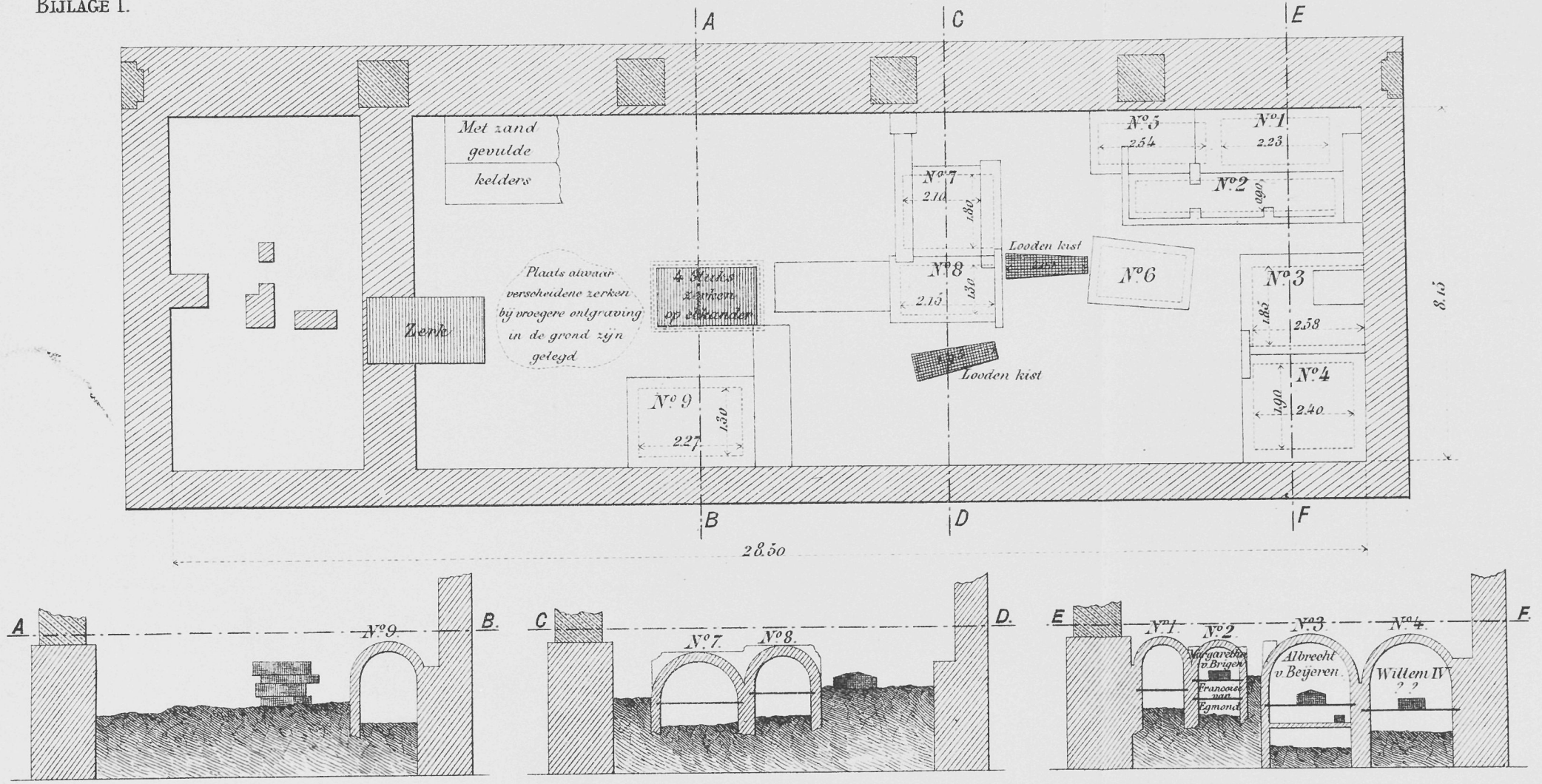
Nog voeg ik hierbij een muntstuk, bij de opgraving in het zand der kapel gevonden. Het is een schelling met het jaartal 1686, die wel bij de twee jaren later plaats gehad hebbende verbouwing door den een of ander zal zijn verloren. Als munt heeft het stuk geen bijzondere waarde, maar misschien zou het, om de plaats waar het gevonden is, in het Muntkabinet kunnen worden opgenomen

D. VERGENS.

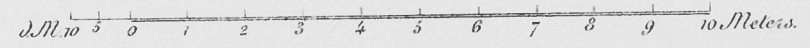
LIGGING DER KELDERS EN ZERKEN IN DE OUDE HOFKAPEL OP HET BINNENHOF TE 'S HAGE

Bij de ontgraving op 9 Junij 1879

BIJLAGE I.

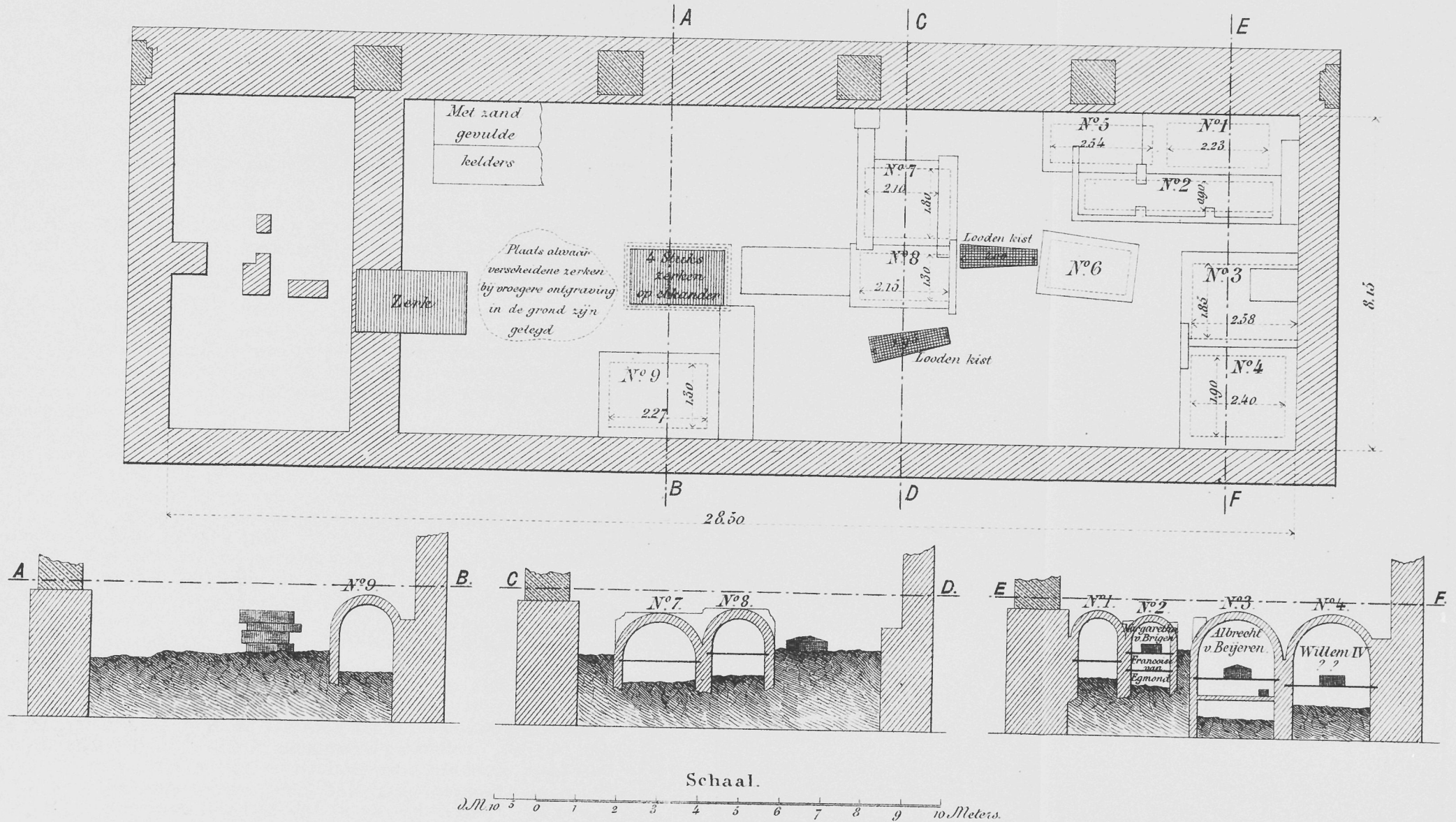
Schaal.

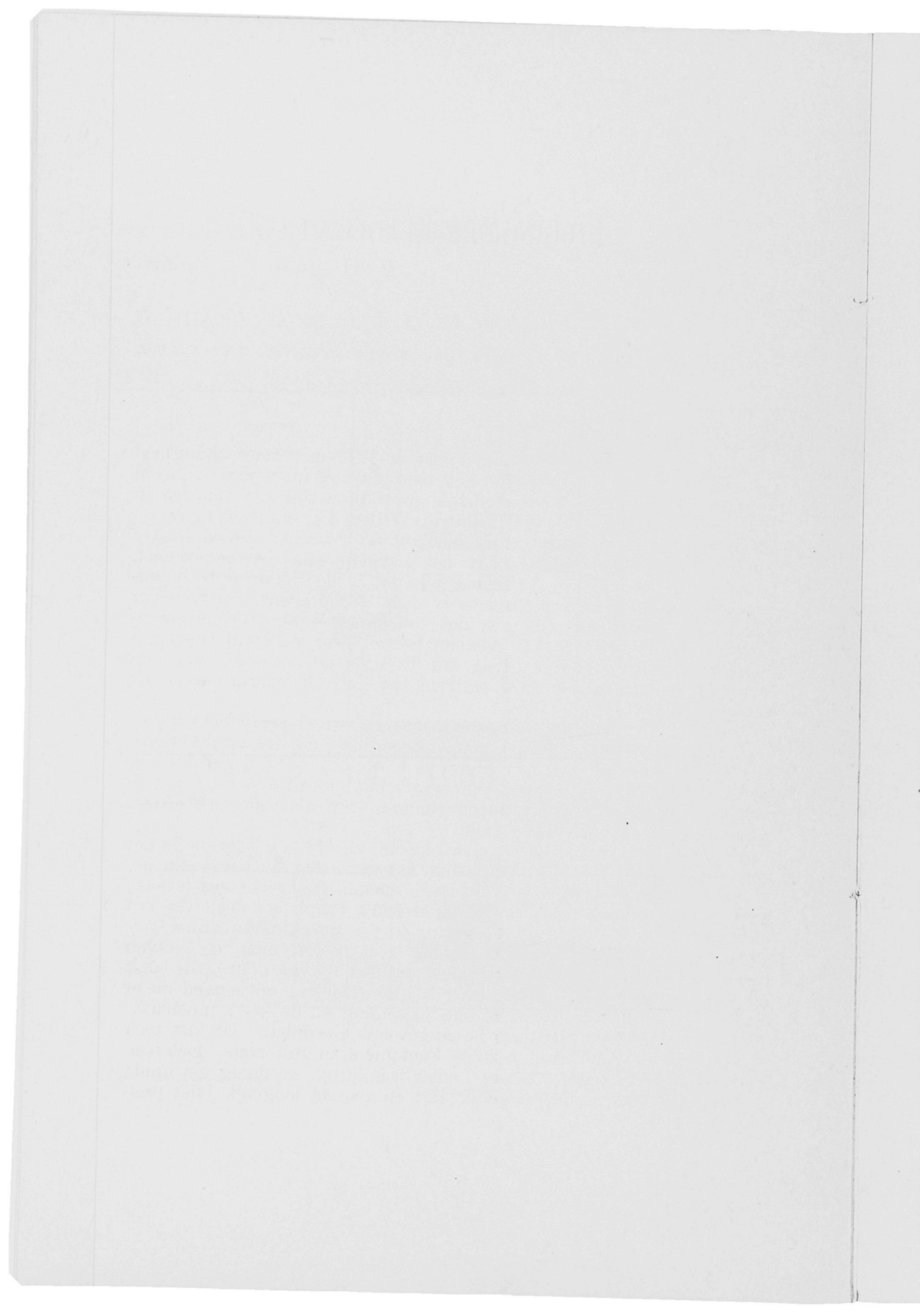
LIGGING DER KELDERS EN ZERKEN IN DE OUDE HOFKAPEL OP HET BINNENHOF TE 'S HAGE.

Bij de ontgraving op 9 Junij 1879.

BIJLAGE I.

BIJLAGE II.

Aanteekening betreffende het in de voormalige Hofkapel te 's Gravenhage gevonden lijk, vroeger aangezien voor dat van Graaf Willem IV van Henegouwen.

De uitkomst van het door mr. Visser in 1770 met scherpzinnigheid gevoerde betoog, dat namelijk het toen en ook nu weder in gaven toestand gevonden lijk het stoffelijk overblijfsel zou zijn van den in 1345 gesneuvelden Graaf van Holland, Willem IV van Henegouwen, bleek onhoudbaar te wezen, toen men uit de grafelijke rekening over 1399 de zekerheid erlangde dat het lichaam van den genoemden Graaf, ofschoon tijdelijk misschien bijgezet in de Hofkapel te 's Gravenhage, in dat jaar overgebracht is naar Henegouwen. En toen het bleek dat het bedoelde lijk niet dat van Graaf Willem IV, evenmin dat van Willem Kuser kon wezen, heerschte er wederom volslagen onzekerheid omtrent de identiteit van dit lichaam met dezen of genen historischen persoon, ja zelfs omtrent het tijdperk waarin deze moet hebben geleefd.

Vraagt men nu of het onmogelijk is daaromtrent eenig licht te verkrijgen, dan antwoord ik dat mijne nasporingen mij tot op dit oogenblik geen zekerheid hebben gegeven; doch dat het mij gelukte om met eene betrekkelijke mate van waarschijnlijkheid den man aan te wijzen, wiens stoffelijk omhulsel thans, even als voor eene eeuw, zoozeer de aandacht tot zich trok.

Alvorens mijn gevoelen te ontwikkelen, zij het mij vergund in het kort enkele bijzonderheden aangaande het gevonden lijk aan te stippen.

Dit lijk was dat van een volwassen man in de kracht des levens, naar gissing tusschen 30 en 40 jaren oud, baardeloos doch versierd met een zeer dunnen knevel, gestorven ten gevolge van zware verwondingen die alleen aan een geheel geharnasten man zóó kunnen toegebracht worden. De omstandigheid dat het lijk in 1770 op de borst liggende is gevonden, wijst, even als de wonden, op iemand die in den strijd gevallen is. De wijze van balseming en de kist kunnen aanduiden dat het lijk van verre is aangevoerd geworden. De kist toch is, even als die van de in 1620 te Fontainebleau gestorven, doch toen naar Delft overgevoerde prinses Louise de Coligny, zoodanig gevormd, dat het lijk daarin onbewegelijk ligt en zooveel mogelijk juist past.

Het lichaam is daarin geplaatst nadat de schedel-, borst- en buikholtten, ja zelfs de armen en beenen over hunne geheele lengte geopend en na de balseming wederom zeer ruw (dus haastig?) dichtgenaaid waren geworden. Het was niet gekleed, maar alleen in een linnen laken gewikkeld en daarna met touwen vastgesnoerd. Ten slotte schijnt de kist verder geheel met eene specerijachtige olie aangevuld en toen luchtdicht gesloten te zijn.

Op grond van dit een en ander acht ik het waarschijnlijk dat wij hier voor ons hebben: het lijk van een aanzienlijk man, die op jeugdigen leeftijd verre van hier in een veldslag sneuvelde, en, na met zekeren haast gebalsemd te zijn, naar hier overgebracht is.

Bij de vraag wie hij was, denkt men in de eerste plaats aan het een of ander lid der vorstelijke geslachten welke over Holland hebben geregeerd. Met zekerheid kan men evenwel zeggen dat hij daartoe niet heeft behoord: immers indien hij vóór Hertog Albrecht had geleefd, dan zou hij, en niet deze laatstgenoemde vorst, op de eereplaats in de kapel, dat is zoo nabij mogelijk aan het hoofdaltaar, begraven zijn. En na Hertog Albrecht stierf alleen Hertog Karel de Stoute op het slagveld, doch van hem is het bekend dat hij in een looden kist, eerst te Nancy, later te Brugge is bijgezet geworden. Een onzer oude souvereinen was hij dus niet; maar dewijl zijn graf zoo nabij dat van vorsten uit het Beiersche huis in de Hofkapel wordt gevonden, zoo moet hij een zeer aanzienlijk man geweest zijn, waarvan het waarschijnlijk is dat zijn naam niet ontbreekt in onze geschiedboeken.

Eene tot hertoe weinig opgemerkte bijzonderheid helpt bij de opsparing van zijnen naam nu verder.

Toen men namelijk in 1770 den bodem der kapel voor het eerst onderzocht, vond men ongeveer boven het graf van Hertog Albrecht een zandsteen beeld en daarbij een dito plaat of ruit met het wapen van het geslacht Glymes of Berghen. Of beide voorwerpen samen behoorden en deel uitmaakten van één grafmonument, is onzeker en thans, nu geen dezer gedenkstukken nog is teruggevonden, niet wel te bepalen. Op eene teekening van dit beeld, in het Gemeente Museum alhier berustende, wordt het genoemd het beeld van den Markies van Bergen. Hij is daarop afgebeeld met op het voorhoofd kort afgesneden, overigens vrij lange haren, vrij jong, baardeloos en om den hals een geplooiden kraag dragende. Eene andere teekening die, blijkens enkele details, hetzelfde beeld moet voorstellen, en die voorhanden is in de boekerij der Universiteit te Leiden, vertoont dit beeld met kort krullend hoofdhaar, een korten baard, den man meer bejaard en zonder kraag om den hals. Waar dus zooveel verschil bestaat, is het raadzaam niets te beslissen omtrent den in dit beeld voorgestelden persoon (die volgens eenigen Albrecht van Beieren, volgens anderen den Markies van Bergen zou zijn), en elk oordeel op te schorten tot dat het oorspronkelijk beeld zal teruggevonden zijn. Voor mijn onderzoek doet dit trouwens nu ook weinig af; van meer belang is daarvoor de andere in

1770 gevonden, boven reeds genoemde steen, welke thans alleen nog bekend is uit eene ruwe schetsteekening, mede te Leiden bewaard. Volgens die teekening was die steen ruitvormig, en in verheven beeldwerk versierd met het wapen van Glymes of Berghen, eenmaal gedeukt geweest door eenen met afhangende lambrekijs versierden helm, die echter grootendeels afgebrokkeld schijnt geweest te zijn. Van op- of omschriften gaf die teekening geen spoor te zien. Uit die afbeelding meen ik te mogen besluiten dat die steen, welke het karakter draagt van uit de tweede helft der XVde eeuw te dagteekenen, bestemd is geweest om boven een graf in den muur gemetseld te worden. De vindingplaats in aanmerking genomen, schijnt het wel dat deze steen, vóór den brand van 1644, in den oost- of zuidmuur der kapel was geplaatst, vermoedelijk boven of nabij den grafkelder waarin het gebalsemde lijk, hierboven bedoeld, is gevonden.

Is die gissing juist, dan mag men aannemen dat de bedoelde kelder de begraafplaats is geweest van leden der familie de Glymes, waaruit de heeren, later markgraven, van Bergen op Zoom zijn gesproten: een geslacht dat tot de edelsten in den lande heeft behoord en, gedurende de XIVde en XVde eeuwen, veelvuldig in onze geschiedenis wordt genoemd.

Dat dit geslacht een graf bezat in 's Gravenhage leert ons Thomas De Rouck, in zijn in 1645 uitgegeven *Nederlandschen Herauld*, een werk waarin hij, die te Bergen op Zoom te huis behoorde en tot de archieven aldaar toegang had, eene uitgebreide geslachtlijst opnam van de familie de Glymes, later grootendeels letterlijk overgenomen door andere schrijvers, bijv. door Van Leeuwen in zijn: *Batavia Illustrata* met-, en door Goethals in zijne: *Dictionnaire Généalogique*, zonder opgaaf der bron. De Rouck spreekt namelijk (bladz. 312) van Cornelis van Berghen, ridder van de orde van het Gulden Vlies, schenker van Keizer Maximiliaan en Maria, in 1529 hoog bejaard overleden, die zijn » *Sepulture in 's Graven Hage* " had. Dat dit graf in de Hofkapel moet gezocht worden, ziet men uit den bovenbedoelden steen met zijn wapen. In den grafkelder, welken ik vermoed dat de hier bedoelde sepulture geweest is, zijn in 1770, behalve het welbewaarde gebalsemde lijk, ook nog gevonden twee houten kisten en overblijfselen van meer anderen, destijds reeds geheel vergaan even als het daarin besloten gebeente. Blijkbaar was dit derhalve een familiegraf, waarin, zoo De Rouck gelijk heeft, behalve Cornelis, ook andere leden van zijn geslacht zijn bijgezet geweest.

Dat het gebalsemde lijk niet het zijne kan wezen, behoeft geen be- toog, want hij stierf hoog bejaard in 1529, zonder dat, voor zooveel bekend is, die dood door geweld veroorzaakt is geworden. Mogelijk is de gebalsemde persoon zijn oudste broeder, Philips van Berghen geweest, die onder Karel de Stoute gediend en gestreden heeft en die, even als deze vorst zelf, in den slag bij Nancy, 5 Januarij 1477, is gesneuveld. Evenwel hiertegen valt in te brengen dat, ingeval deze Philips uit Lotharingen naar Nederland werd overgebracht, het waarschijnlijker

is dat hij in het familiegraf te Bergen op Zoom, waar zijn hoogbejaarde vader, Jan II, bijgenaamd Jan met de lippen, destijds nog leefde en regeerde, zal zijn bijgezet; even als ongeveer eene eeuw later (in 1567) geschiedde met den te Madrid gestorven Markies Jan van Berghen, die, met Montigny tot den Koning gezonden, in Spanje overleed, en wiens looden kist in 1702 te Bergen op Zoom werd teruggevonden.

Ik voor mij vermoed dat het gebalsemde lijk dat van een ander lid der familie de Glymes is, te weten van Philips van Glymes, heer van Grimbergen, vollen neef van den bovengenoemden Philips, als zijnde een zoon van Philips van Glymes, jongeren broeder van heer Jan II met de lippen, heer van Bergen op Zoom. Ook deze Philips Philipszoon van Glymes streed in dienst van Hertog Karel van Bourgondië en sneuvelde in den oorlog tegen de Zwitsers, echter niet bij Nancy, zooals De Rouck en zijne naschrijvers getuigen, maar in den slag bij Morat in Junij 1476, zoo als blijkt uit de zoogenoemde Divisie-kronijk, waarin men (blz. 402 der uitgaaf van 1595 bij Peter Verhagen te Dordrecht) onder de aanvoerders van het leger van Hertog Karel tegen de Zwitsers ook genoemd vindt: »die heere van Grimbergen», en verder op blz. 403, XC Capittel, leest: »In desen »strijde (de slag bij Morat) bleven verslagen van des Hertoghen wegen »de Hertoghe van Zommerset wt Engelant, des Marckgraven soon »van Ferraer, wt Lombardijen, de Grave van Emmeri, *Heere Phillips van Grimberghen een cloeck jong Ridder*, de president van Bourgongien »met meer andere goede heeren en edele mannen, ende noch wel XV.M. »(15000) mannen, ende sloegen tal doot, edel ende onedel, dat sij vonden, en spaerden niemant, nochtans so bleeffen van den Switsen ongelijke meer verslagen dan van den Bourgoense, want sij veel meer »volcx te velde hadden, als men namaels certeyn bevant. Deese »grootte swaren slach geschiede op St. Jansdach te Midsomer (24 Juni) »smorgens in den dageraet.»

Ik acht het niet onmogelijk dat men het lijk van dezen Philips van Glymes, heer van Grimbergen, destijds reeds naar hier heeft overgebracht, dat het bijgezet is in de Hofkapel te 's Gravenhage, en dat daarboven, hetzij de eenvoudige steen met zijn wapen alleen, hetzij behalve die steen ook nog een monument met zijne afbeelding, de plaats kenbaar maakte waar een der aanzienlijkste en dapperste legerhoofden van Hertog Karel de Stoute, in zijn dienst op jeugdigen leeftijd ver van zijn vaderland gesneuveld, ter ruste was gelegd.

Wel heeft men daaromtrent nu nog geen zekerheid, doch het komt mij niet onmogelijk voor dat die door verdere nasporingen, waartoe tot dusver tijd en gelegenheid hebben ontbroken, misschien eenmaal te erlangen zal zijn.

's Gravenhage, Junij 1879.

HOOFT VAN IDDEKINGE.

BIJLAGE III.

---

*Grafzerken gevonden in de voormalige Hofkapel te 's Gravenhage
in Junij 1879.*

I.

Opschrift langs den rand:

Hier leit begravē
meester Bartelmeeus vā d. Horst vā Harle canonic
dese cappelle starf
int iaer ōs he'n Mccccx . . . dē III dach in meye b̄. v̄. d̄. z̄.

In 't midden een miskelk tusschen twee zalfkruikjes, ampullae.
Aan de hoeken de zinnebeelden der vier Evangelisten.

Mr. Bartelmeus van der Horst wordt, als priester en kanunnik in
den Hage, vermeld bij De Riemer, I, 247.

II.

Opschrift langs den rand:

Hier leit begravē meest' Jan vā
Oestorpp canonick eñ deke vā dese capel quōdā raidt commissaris
van dese hove die starf int jae
ons herē Mcccc ende [89?] opte . . . dach in April.

In 't midden een miskelk.

Mr. Jan van Oosdorp wordt, als kanunnik, deken en raad in den
Hove van Holland, vermeld bij De Riemer, I, 235, 247.

III.

Opschrift langs den rand:

Hier leit begravē meester
Jacob van bariy [Barby?] canonick ind' hage Secretari'
ordinari' vā myne gena
dige hrē sterf a• Mccccxcix dē lestē dach ī j̄anuario

In 't midden een monniksbeeld, geheel in de py gewikkeld.

Daarnevens:

Eenen lynen cleet Eenē weeken plancke
Vaer ick mede in dander landt.

IV.

Opschrift langs den rand:

Hic jacet sepultus
 . . . . Johēs de noirtwyck pbr̄ capelle collegiate b̄te
 marie virḡis curie du-
 calis hagēsis canonic̄ q̄ obiit a° xvc xiiii penultiā Januarii

In 't midden een wapenschild met eene halve ster en eene halve
 lelie tegen elkander.

Misschien Mr. Johan van Noortich, als pastoor te Hoorn en te
 Overschie en als kanunnik vermeld bij De Riemer, I, 249.

V.

Opschrift langs den rand:

Hoc sub saxo sepult' est
 venerabilis vir m Bernardus Bucho Aytta a Zwyche Phrysius
 j. u. licēciat' necnō c. m. p.
 Hollādiā zelādiā ac phrysiā consili' hui' capelle curie hagen̄ decan'q.

Onder den bovensten rand:

Obiit a° 1523 [?] 3io decēbris.

Aan de hoeken de zinnebeelden der vier Evangelisten.

In 't midden een staande engel, met de linkerhand aan een dubbel
 lint een schild houdende, waarop een korenschoof.

Op een banderol daaronder:

domat om̄ia virtus.

Mr. Barent of Bernardus Bucho ab Aytta, oom van den beroemden
 Viglius, wordt, als deken der kapel en als Raadsheer in den Hove
 van Holland, vermeld bij De Riemer, I, 236. Hij moet in 1528 of
 zelfs later gestorven zijn.

VI.

Opschrift langs den rand:

Hoc sub saxo jacet sepultus
 venerabilis vir dñs et mgr̄. theodard' elgersma canonic' hui'
 insignis Capelle et quōdam
 officialis toti phrisie oriētalis qui obiit a° 1537 16 may cui' aīe requies.

In 't midden een hangend wapenschild met twee figuren.

Aan de hoeken de zinnebeelden der vier Evangelisten.

Chiaert of Tjaerdus Elgersma wordt als kanunnik vermeld bij De
 Riemer, I, 254.

Van deze zerk vindt men eene beschrijving bij Timareten, II, 239
 en eene afbeelding plaat xxxiv; de naam is echter daar verkeerd
 gelezen, even als de geestelijke waardigheid van Elgersma. Hij was
 officiaal van Oostfriesland.

VII.

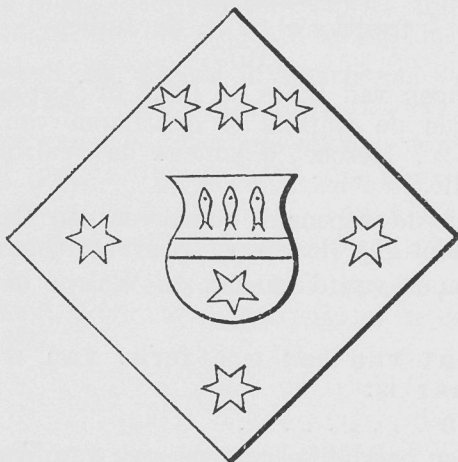
Opschrift langs den rand:

Hic jacet sepult' vene
rabilis vir dñs et m̄gr Petrus de Gouda decan' eccliē
collegiale in Naelwyck
curat' in voorscote ac hui' eccliē canonic' q̄. obiit a^o milmo

Vervolgt onder den bovensten rand:

quīngentesio quadragesimo
die vero xiii mens' Septembris
cujus animi requies eterna.

In 't midden een ruitvormig wapenschild met zes zespuntige sterren,
geplaatst drie, twee, een; met een hartschild, gedeeld, waarop boven
drie visschen loodregt, beneden een vijfpuntige ster.

Aan de hoeken de zinnebeelden der vier Evangelisten.

Mr. Pieter van der Goude, als pastoor van Voorschoten, deken van
de St. Adrianuskerk te Naaldwijk en kanunnik in de kapel, vermeld
bij De Riemer, I, 250.

VIII.

Een gebroken grafzerk, zoodat alleen het volgend deel van
het opschrift langs den rand leesbaar is:

.....
audituer in de camer vande rekeninge in dē
hage in hollāt sterft in den jare
xv̄cLxviii den viē dach julius bidt v . . . . .

Men heeft hier te denken aan een der auditeurs, door Van Leeuwen,
bladz. 1461 op het einde der eerste kolom, genoemd.

IX.

Fraai bewerkte doch gebroken grafsteen, met het opschrift:

Joos de Soete dict de Lake
seigneur de Villers
marechal de camp des armées
des provinces unies
gouverneur et capitaine general
de la province d'Utrecht
trespassé
le 15e d'avril
1589
et
dame clara d'Anneux dicte de Walrue
son espouse
trespassée . . . . de Juillet
1617.

Bovenaan het wapen van Soete de Lake in 't groot.

Aan de linkerzijde de wapens of quartieren van Soete van Lake, Capelle, Warnewyck, Merche, d'Anneux de Walrue, Godrie, Rogier dit Fleury, Chapelle.

Aan de rechterzijde de wapens of quartieren van Ranst, Samslaevair, Rivers, Bousies, Montigny de Sivry, Warony, Quarouble, Soumain.

Onderaan het wapen van d'Anneux de Walrue in 't groot.

X.

Fragment van een grafzerk, van welker opschrift leesbaar is:

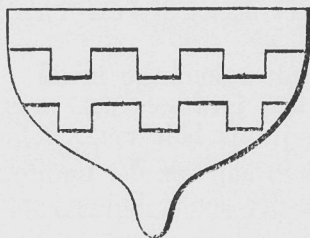
. . . . cus delff u . . . . .

Waarschijnlijk een overblijfsel van de zerk van Theodoricus de Delff, kanunnik, meester in de vrije kunsten en in de geneeskunde, overleden 5 December 1471. Deze zerk is in de O. Y. Almanak, blz. 44 vermeld; voorts bij Timareten beschreven, II, 222, afgebeeld pl. xvii.

XI.

Bovenaan een in een ovale lijst gesloten wapen met bijenkorf als helmdek.

Het wapen voert een dwarsbalk, aldus:

Onder het wapen een vierkante omlijste plaat, lijst en stijl van het laatst der 16de eeuw.

Op die plaat een zeer uitgesleten opschrift, waarvan nog leesbaar:

Theodo . . . de
xii [xiii?] ka . . . .

XII.

Opschrift langs den rand:

Crain Dieu et garde ses
commendemens car
cet là le
tout de lhome.

In 't midden een mans- en vrouwenwapen, zijnde het eerste dat van Randenrode gezegd van der Aa; het andere dat van Adrichem.

Aan de vier hoeken de wapens of quartieren van Randenrode en Kerreman van vaderszijde, en van Adrichem (Itré?) van moederszijde.

Onder en boven het wapen langwerpige vakken, waarop waarschijnlijk koperen platen met grafschriften gehecht zijn geweest.

De zerk is beschreven O. Y. Almanak, 42 & 43, Timareten, II, 241 & 242, in het laatste werk tevens op plaat xxxv afgebeeld.

Men vergelijkte de fraaije zerk van een lid van hetzelfde geslacht, thans nog in de Groote kerk te 's Gravenhage te zien en afgebeeld bij De Riemer, I, 293.

XIII.

Een uitgesleten grafzerk met versierden rand.

In 't midden een miskelk met den ouwel.

Aan de vier hoeken hebben blijkbaar de zinnebeelden der vier Evangelisten gestaan.

Van het opschrift is leesbaar:

.....
..... venerabilis dñs curatus . . . .
.....
..... capelle vice curat' qui obiit anno dn̄

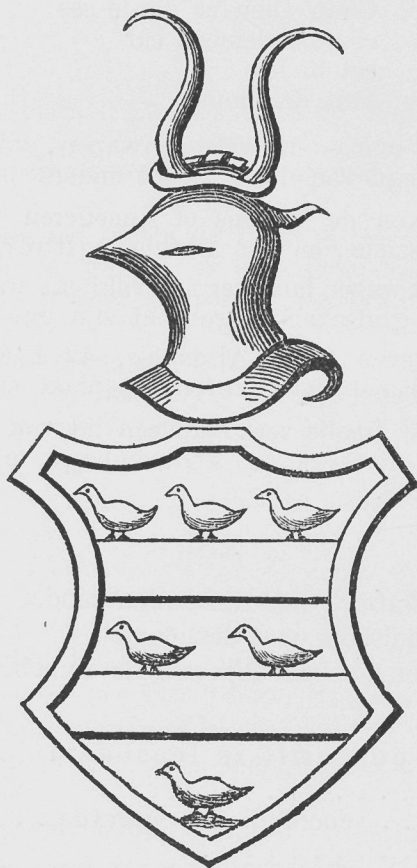
De zerken XIV, XV, XVI en XVII zijn geheel uitgesleten.

Op een daarvan is een metalen plaat levestigd geweest.

Van de zerken, die in de kelders aan den Vijver als tot be-
vloering zijn nedergelegd, is de best bewaarde die met het
opschrift langs den rand:

Hier leyt begraven
mr Heymā vā de Ketel Vincentsz. in zynē
levē raedt en re
kēm̄r vā Hollt en starf den 4 Martio A^o 1560.

In 't midden vertoont zich het hieronder afgebeeld wapen.

Boven het wapen in eene lijst:

Orate pro eis

Deze grafzerk wordt ook vermeld in den O. Y. Almanak, bladz. 46.

ge-
ret

3.

